

і ми маємо поважати цей суфікс, адже саме він утворив найпоширеніший тип наших прізвищ на *-ко і -енко*, який став своєрідною візитною карткою українця (*Огієнко, Стороженко, Наливайко* та інші).

У наш час, коли відбувається становлення України як незалежної держави з її неповторним внутрішнім світом, духовністю, традиціями, все більше дослідників звертаються до **хремотонімії**, що включає власні назви витворів духовної культури: заголовки творів, назви музичних п'єс, творів живопису, кінофільмів та інші. «Кобзар», «Енеїда», «Гайдамаки», «Історія Русів», «Слово о полку», «Літопис» – це епопея української нації, нації героїв і завойовників. Усі пристрасті, звичаї, традиції, вірування зображені у творах української культури.

Про глибоку історичну пам'ять українства, про давність і тяглість його присутності у Подніпров'ї свідчать **топоніми та гідроніми**. Д. Донцов часто згадує *Дніпро, Дністер, Чортомлик, Чорне море, Азовське море*.

У результаті проведеного дослідження з'ясовано, що власні назви є засобом світосприйняття, вони зберігають у собі та передають нащадкам історичний досвід, життєві цінності й генетичну пам'ять народу тощо. Найчастіше Дмитро Донцов використовує власні імена людей (антропоніми), назви міст (топоніми), витвори духовної культури (хремотоніми). Мабуть, це пояснюється тим, що мова народу – його серце, відображення всього змісту життя, а не тільки засіб спілкування. Таким чином, це аксіома: буде мова – буде й народ.

ШЕВЧЕНКО ТА ЦЕРКОВНОСЛОВ'ЯНІЗМИ

Шрам Т.

Національний університет «Львівська політехніка»
Інститут комп'ютерних наук та інформаційних технологій
Кафедра прикладної лінгвістики
2606shram2001@gmail.com

Науковий керівник – *Фаріон І. Д.*, д. ф. н., доц., професор кафедри української мови Національного університету «Львівська політехніка»

Шевченко... Скільки потужності вміщає у собі це ім'я. Вимовляємо його... Лише мить – і наші серця переповнюються гордістю. Подумати лишень, яким обсягом інформації володіємо. Здається, ми бачимо особистість Шевченка наскрізь, а численні дослідження, наукові праці, статті, фільми є цьому підтвердження. Ілюзія та само-

обман – ось і все! І справді, ніхто ще не зумів повністю розшифрувати код «найгерметичнішого» генія всіх часів. Визнаймо нарешті, що сприймаємо творчість митця поверхово, ми не в змозі пізнати справжньої суті, тої первородної сили, яка постійно оживляє, зміцнює безсмертні пророчі слова. Підґрунтя тієї сили – це фольклор, наповнений народним духом, пісні і розповіді простолюду, освіченість митця, багатвікові традиції.

Особливе місце у творчості поета посідають старослов'янізми (церковнослов'янізми), слова літописної мови Київської Русі, які гармонійно синтезувалися у творах Шевченка як одне із багатств мови. А що ми, власне, знаємо про книжне слов'янське мовлення у творчості митця? Церковнослов'янізми – це слова, що були інтегровані із церковнослов'янської мови. Одним із перших, хто звернувся до цієї лексики, був саме Тарас Шевченко. Використання старослов'янізмів свідчить насамперед про блискучі знання старокнижної української мови, Біблії, церковної фразеології та термінології, наприклад:

...І покажи, і поможи,
Святу ю силу ниспошли.
А всім нам вкупі на землі
Єдиноумліє подай
І братолубіє пошли... («Молитва») [5].

Шевченко активно вживає церковнослов'янізми з метою надання мові величчя, таємничості. У такий спосіб він обрамлює мову в архаїзоване звучання, створюючи помітний контраст з іншими словами:

...На всіх язиках все мовчить,
бо благоденствує... («Кавказ») [2].

Любов Т. Шевченка до старослов'янізмів, безперечно, пов'язана з Біблією, з її особливим місцем і роллю в його духовному світі й творчості. Іван Огієнко писав: «Ось через усе це, в Шевченковій мові дуже сильна церковнослов'янська мова, сильна, бо вона глибоко істотна йому; він її широко знав, добре розумів і любив її» [6].

Старослов'янське слово «благоденствіє» в контексті Шевченкових політичних поезій «Три літа» і «Кавказ» стало сатиричним символом самодержавно-кріпосницького ладу Росії:

...Од молдаванина до фінна
На всіх язиках все мовчить,
Бо благоденствує!... («Кавказ») [2].

Поряд із церковнослов'янськими словами урочистого звучання набували введені у текст прості народні слова («...боги в чертогах –

брешуть...»). Ця різка антитеза посилює сатиричну спрямованість тексту. Різні відтінки піднесеного урочистого стилю — від грізності до щирого захоплення — видобуває поет із старослов'янського слова:

...Все уованіє мое
На тебе, мій пресвітлий раю,
На милосердіє твоє,
Все уованіє мое
На тебе, мати, возлагаю.
Святая сило всіх святих,
Пренепорочная, благая!..
Воззри, пречистая, на їх... («Марія») [3].

Відправним пунктом для використання церковнослов'янської лексики у творчій спадщині Т.Шевченка стали «Давидові псалми». Тут у звичну літературну мову органічно вплітаються старослов'янізми: древо, восхвалити яко в притчу, ізбави, беззаконіє. Доцільно також зауважити, що деякі лексеми церковнослов'янського походження, стали крилатими фразами: «...Німім отверзуться уста...», «...Возвеличу малих отих рабів німіх...», «...І возвеличимо на диво і розум наш і наш язик...».

Минуло дві сотні років, а Шевченко і досі живе серед нас, викриваючи болючу «...правду мсту...», закликаючи боротись, вселяючи пророчими словами віру у безхмарне майбутне. Він був, є і залишиться наймогутнішим, найвідвертішим, найсправедливішим, найбагатограннішим, найталановитішим, найяскравішим із всіх, що були, є і будуть. А розширення експресивно-виражальних можливостей української літературної мови за рахунок старослов'янізмів і є цьому яскраве підтвердження.

Література

1. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A6%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%27%D1%8F%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BC>.
2. <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=741>.
3. <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=749>.
4. <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev142.htm>.
5. <http://taras-shevchenko.in.ua/virshi/molytva.html>.
6. [http://www.visnyk-filolog.uzhnu.edu.ua/uploads/articles/2014/787_staro\(tserkovno\)slovyanIzmi_yak_dzherela_movi_tvorIv.pdf](http://www.visnyk-filolog.uzhnu.edu.ua/uploads/articles/2014/787_staro(tserkovno)slovyanIzmi_yak_dzherela_movi_tvorIv.pdf).